

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Кластерна концепція в даний час переживає "другу хвилю" науково-практичного інтересу, що виражається в дослідженнях можливостей інтернаціоналізації промислово - інноваційних кластерів, розуміння кластерів в контексті еволюційної економіки як бізнес-екосистем, привносять необхідну різноманітність і адаптивність існуючим моделям мережових взаємодій, а також можливостей виявлення позитивних і негативних кластерних екстерналій. Кластерний підхід стає найбільш ефективним механізмом розвитку міжнародних економічних взаємодій у сучасних умовах і, зрештою, є мезорівнем конкурентоспроможних міжнародних інтеграційних систем і необхідною умовою якісного росту інтеграції в європейському економічному просторі [1, с. 29].

Підтримка кластеризації інноваційної діяльності має здійснюватися з метою: розвитку приватної ініціативи, зростання інтелектуального потенціалу регіону; розширення фінансової бази формування місцевого бюджету; утримання кваліфікованої робочої сили, підвищення рівня зайнятості та якості життя населення; створення умов для забезпечення економічної, технологічної та інформаційної безпеки регіону [2].

Розвиток національної економіки на основі інновацій включає в себе заходи щодо диверсифікації структури підприємництва євро регіонів, орієнтації на виробництво секторів економіки та зростання економічного потенціалу з використанням інноваційних методів, зокрема:

- розробка регіональної секторальної програми економічного розвитку;
- підтримка участі підприємств у різних міжнародних мережах економічного співробітництва;
- впровадження програм підтримки інноваційного розвитку та модернізації малих і середніх підприємств.

Ефективність реалізованої регіональними органами державної влади кластерної політики припускає:

- 1) своєчасність реакції держави на потреби кластера;
- 2) комплексність державної підтримки;
- 3) диверсифікація використовуваних механізмів та інструментів за стадіями життєвого циклу;
- 4) випереджальний розвиток інфраструктури;
- 5) переважна підтримка ядерних підприємств кластерів.

Проведений аналіз дозволив виявити особливості розвитку механізмів підтримки та окреслити напрями державного регулювання кластеризації.

Окрему групу представляють заходи підтримки, пов'язані з інституційними перетвореннями в структурі органів влади та управління регіонального та муніципального рівня, в бізнес-середовищі, у взаєминах бізнесу і держави.

Виходячи з аналізу проблем формування та розвитку кластерів, можна сформулювати найважливіші стратегічні напрями діяльності органів виконавчої влади, спрямовані на стимулювання процесів формування та розвитку кластерних систем: створення комунікаційних майданчиків та умов для організації процесів узгодження та координації інтересів учасників кластерів; формування інституційного середовища, що забезпечує вільний обмін інформацією, людьми, капіталами та послугами між учасниками кластерів; розробка та реалізація програм розвитку малого та середнього бізнесу, що формує економічне середовище забезпечуючих послуг для основних підприємств кластерів; сприяння формуванню людського потенціалу, адекватного вимогам, що пред'являються до якості персоналу з боку підприємств кластеру (підготовка та перепідготовка персоналу, залучення кадрів вищої кваліфікації, розвиток системи освіти); підтримання та розвиток інфраструктури, необхідної для розвитку кластерів: соціальної, інноваційної, виробничої, транспортної, інформаційної; створення нормативно-правового середовища, що забезпечує: прозорість конкурентного середовища, стабільність і прозорість ринкових, у тому числі майнових відносин, зниження бар'єрів входу на ринок, зниження корупційних витрат, дотримання прав власності; розвиток інноваційного середовища: підтримка створення венчурних фондів, центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів, інноваційно-технологічних центрів, технопарків тощо, стимулювання розвитку малих високотехнологічних фірм, поліпшення їх інфраструктурного забезпечення; підтримка інноваційного потенціалу фундаментальних і прикладних НДР на базі державних організацій; загальне сприяння в комерціалізації НДДКР тощо; фінансова підтримка (створення державних інвестиційних компаній, що беруть пайову участь у реконверсії кризових та створенні нових підприємств; надання преференцій та

пільг тощо; сприяння доступу до кредитних ресурсів, надання пільг з використання державного майна тощо); презентація кластерів на міжнародному та внутрішньому ринках; сприяння інтеграції підприємств кластерів у загальнодержавні господарські процеси; запровадження інституту кураторства за значущими проектами у складі кластеру; стимулювання процесів інтеграції підприємств кластеру в загальнодержавні процеси. допомогу у здійсненні комплексного технічного переозброєння виробництв потенційних кластерів [3, с. 118].

Необхідне адресне стимулювання підприємств кластерів на сучасному етапі розвитку економіки з боку регіональних органів влади та управління, яке сьогодні практично не здійснюється. Для транскордонних регіонів характерна політика формування сприятливого середовища для розвитку кластерів, яка передбачає зняття адміністративних бар'єрів, поліпшення бізнес-клімату, розвиток інфраструктури. Для визначення можливостей досягнення стійкості кластера і взаємодіючих з ним систем до впливів зовнішнього середовища держава розглянута як квазікорпорація, що дозволило використовувати основні повноваження менеджменту для формування регіональної кластерної політики.

Стійкість функціонування кластерів може бути досягнута в рамках формування такої системи державних механізмів, яка сприяла б ефективним:

- формуванню державою організованого простору, що включає створення самого кластера, мережі його розвитку, ділового середовища (або інноваційної екосистеми);
- регулюванню шляхом консолідації активності всіх зацікавлених в ефективному розвитку кластерів господарюючих суб'єктів території. Координація може здійснюватися за рахунок ініціювання нових проектів і підтримки ядерних підприємств кластеру, а також застосування різних ін-струментів економічної політики.
- контролю за досягненням цільових показників розвитку кластерів і території, а також ефективним розподілом обмежених ресурсів.

Контроль за реалізацією кластерної політики забезпечується: формуванням системи моніторингу проектів і програм розвитку кластеру, а також їх коригування; включенням до макропоказників розвитку регіону індикаторів реалізації кластерної політики на території, які дозволять виявити загальну залежність розвитку кластеру та регіону; проведенням аналізу ефективності взаємодії регіональних органів влади з центральними, у т. ч. виявленням тенденцій та перспектив участі регіону в реалізації національних програм, проектів [4]. Система моніторингу повинна пов'язатися з системою координації діяльності кластера з боку регіональних органів влади та управління.

Системоутворюючою метою сучасної кластерної політики стає розвиток даних мережевих структур на принципах приватно-державного партнерства, де держава і бізнес інтегрують свої зусилля та інтереси. Підтримуючи створення та розвиток кластерів, держава бере участь у реалізації колективних проектів, виходячи з потреб бізнесу та ринку, що значно підвищує ефективність витрачання бюджетних коштів. Кластерна політика в Україні реалізується, переважно, через створення полюсів зростання, покликаних об'єднати бізнес, наукове співтовариство та освітні структури для забезпечення прогресивних структурних перетворень в економіці території. Локалізація кластерів у депресивних регіонах дозволяє державі знизити рівень їх дотаційності та міжрегіональної диференціації. В даному випадку кластерна політика полягає у своєчасній і всебічній підтримці проектів випереджального розвитку латентних кластерів для максимальної стимуляції створення нових виробництв. Відповідно, підтримуючи створення та розвиток кластерів, регіональні органи влади та управління зміцнюють соціально-економічне становище периферійної території, стимулюють економічне зростання, створюють умови для успішного функціонування інших суб'єктів господарської діяльності та сприяють підвищенню якості життя населення.

Література:

1. Войнаренко М. П. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів. *Економіст*. №10. 2008. С. 27-30.
2. Мікула Н. А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: *Збірник наукових праць. НАН України. Ін-т регіональних досліджень*. Львів, 2008. Вип.3 (71). С.129-141.
3. Коваленко С. І. Стратегічне управління розвитком транскордонних кластерних систем: єврорегіональний вимір: монографія. Одеса, Національний університет «Одеська морська академія», ТОВ «Видавничий дім «КУР'ЄР», 2019. 681 с.
4. Kovalenko Sergey. Cross-border cluster system as an object of strategic planning. Cluster model of innovative development of the national economy: Integration and Infrastructure Aspects: Collective monograph / under the editorship of professor Svitlana Smerichevska. Poznan, Poland, WSPiA, 2020. P. 80-97.